

«Бекитемин»

Ош мамлекеттик университетинин ректору,
физика-математика илимдеринин доктору,
профессор

Кожобеков К.Г.

2021

Жетектөөчү мекеменин Жакипов Адилбек Жолдошовичтин “Кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуунун жолдорун жана шарттарын аныктоо” аттуу темадагы 13.00.04 – дене тарбиянын теориясы жана методикасы, спорттук машыгуу, денени чыңдоо жана адаптивдүү дене тарбиясы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына

РАСМИЙ ПИКИР

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Өсүп келе жаткан муунду дене бой жактан даярдоо ар дайым мамлекеттин жана Кыргыз Республикасынын Окмотунун негизги милдеттеринин бири болуп келген. Жалпы билим берүүчү мектептердин окуучуларынын дене тарбиясы жөнүндө кам көрүү, окутуу-тарбиялоо процессинин натыйжалуулугун жогорулатууга, материалдык-техникалык жабдылышын чыңдоого, педагогикалык кадрлардын квалификациялык осүү системасын өркүндөтүүгө багытталган бир катар сунуштар ырааттуу чечимдерде, токтомдордо жана иштерде даана чагылдырылат. Мунун баары Кыргыз Республикасынын көп кырдуу маданий деңгээлин калыптандырууга жана өркүндөтүүгө багытталып, анын дене тарбия бөлүгүн өзүно камтыган улуттук саясаттын жаңылануусу менен тыгыз биримдикте жүзөгө ашырылат.

Диссертант аталган изилдөөнү кыргыз элинин дене тарбия педагогикасынын бай доолотторун ачып берүүдө талкууланып жаткан ойдун башатында орун алган кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын калың катмарга жайылтууну жана көчмөндөр оюндарынын программасына камтылгандыгы менен гана эмес, республикалык «Ден Соолук» комплексинин нормаларын, талаптарын аткарууда бир катар дене тарбия көнүгүүлөрүнүн кеңири таралышындагы маанилүү жагдайды да эске алуу зарыл экендиги менен байланыштырат.

Диссертант көптөгөн изилдөөлөргө таянып, педагогика илими жана дене тарбия практикасы эчактан бери эле кыргыз элдик оюндарынын бай мурастарын окутуу-тарбиялоо процессинде кеңири пайдалануу жолуна түшкөндүгүн, бирок ушул күнгө чейин ал өзүнүн толук кандуу илимий негизделишине ээ боло электигин белгилейт.

Автордун республикалык «Ден Соолук» комплексинин нормаларын жана талаптарын аткарууда жана колдонууда элдик кыймылдуу оюндардын, көнүгүүлөрдүн бирдиктүү нормалары системага салынбагандыгына, фрагменталдык тигил же бул илимий изилдөөлөрдүн жетишсиз даражада өнүгүп жаткандыгына талдоо жасагандыгын белгилөөгө болот.

Издөөчүнүн өзгөчө бүгүнкү күндөгү мектеп окуучуларынын (11-13 жаштагы өспүрүмдөрдүн) ден соолугун бекемдөө проблемасын изилдөөгө киришкендиги колдоого арзыйт.

Изилдөөдө Кыргыз Республикасында өсүп келе жаткан жаш муундун дене тарбиясынын милдеттерин чечүүдө жана аларды «Ден Соолук» комплексинин нормаларын жана талаптарын аткарууга даярдоодо этнопедагогикалык, географиялык, климаттык жана демографиялык өзгөчөлүктөр эске алынышы керектиги; дене тарбия ишинин материалдык-техникалык жактан жабдылышы; анын методикалык жактан камсыздалышы; башкаруу системасы сыяктуу маселелерди чечүүдө азыркы учурдагы шарттар абдан маанилүү экендиги илимий-методикалык жактан талдоого алынган.

Кыргыз элдик оюндарын кеңири жана негиздүү колдонуу аркылуу, өзгөчө айыл мектептеринин окуучуларын «Ден Соолук» комплексинин нормаларын жана талаптарын тапшырууга даярдоого эксперименттик жактан негизделген изилдөө илимий иштин актуалдуулугун айгинелеп турат.

Издөөчүнүн 11-13 жаштагы окуучулардын дене тарбия сабактарындагы кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын системалаштыруу жана аларды колдонуунун жолдорун жана шарттарын мазмундуу анализ жасай алгандыгын көрүүгө болот.

Изилдөөнүн максаты катары элдик кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуу боюнча теориялык-методологиялык адабияттарды талдоо аркылуу аларды колдонуунун жолдору жана шарттары аныкталган. Коюлган максат жана анын структурасы катары белгиленген милдеттер Кыргызстандын педагогикалык илиминин контекстиндеги чечилген маселелердин ичинен алып караганда кыйла жаңы экендигин белгилеп кетүүгө болот.

2. Изденүүчү илим жана практика үчүн актуалдуу натыйжаларды жарата алган.

1-жыйынтык. Диссертациянын I-главасында кыргыз элдик кыймылдуу оюндарынын окуучулардын дене тарбиясына тийгизген таасири жөнүндөгү ата мекендик жана чет элдик илимий-педагогикалык изилдөөлөр боюнча адабияттар анализденип, аларды дене тарбия сабагында колдонуунун теориялык, практикалык негиздери айкындалган. Жалпы билим берүүчү мектептеги 5-6-7- класстарда өтүлүүчү республикалык “Ден соолук” комплексинин программалык ченемдерине талдоо жасалган (1.2. 25-34 бб).

2-жыйынтык. 11-13 жаштагы окуучулардын дене тарбия сабактарындагы колдонулуучу кыргыз элдик кыймылдуу оюндары системалаштырылып, алардын дене бойдун өсүүсүнө тийгизген таасири далилдүү такталган, кыргыз элдик кыймылдуу оюндары окуучулардын жаш курагына ылайык топтоштурулган жана 5-6-7-класстагы дене тарбия сабактарында элдик оюндарды колдонуунун шарттары аныкталган (2.2. 52-79 бб.)

3-жыйынтык. Кыргыз элдик кыймылдуу оюндарынын окуучулардын “Ден соолук” комплексинин нормаларын, талаптарын аткарууга даярдыгына тийгизген таасирин аныктоонун педагогикалык шарттары такталып, педагогикалык эксперимент аркылуу текшерилип, илимий-практикалык сунуштар иштелип чыгылган.

Изденүүчү тарабынан 5-6-7-класстардагы дене тарбия сабагынын негизги программасына кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын максаттуу колдонуунун системасы иштелип чыгылган (2-глава, 2.1., 2.2.); өткөрүлгөн эксперименталдык сабактардын иштелмелери сунушталган жана жыйынтыгы талдоого алынган.

Изденүүчү дене тарбия сабагындагы элдик оюндардын колдонуунун натыйжасындагы 11-13 жаштагы балдар менен кыздардын ортосундагы айырмачылыктарга да тыкыр талдоо жасаган (3-глава, 3.1.; 3.2.) Бул жагдай изилдөөнүн практикалык маанисин айкындайт.

Изилденген материалдар жана аларды 11-13 жаштагы окуучуларынын дене тарбия практикасында пайдалануу, педагогикалык процесстин мазмунун олуттуу деңгээлде байытууга мүмкүндүк берип, сабактардын жалпы жана мотордук жыштыгын жогорулатууга көмөк көрсөтөт жана Кыргызстандын жалпы билим берүү мектептеринде колдонууга сунуштоого болот деген ишенимдебиз.

Изденүүчү тарабынан аткарылган изилдөө КРнын Мамлекеттик билим берүү стандартынын мазмунуна жана тарыхый жактан калыптанган билим

берүүнүн жана тарбия берүүнүн ченемдик иш кагаздарынын талаптарына толугу менен ылайык келет.

Диссертацияда коргоого коюлган негизги жоболор учурдагы актуалдуу проблемалардын бири экендиги талашсыз:

1. Кыргыз элдик кыймылдуу оюндары боюнча талданган атайын педагогикалык адабияттар, аларды дене тарбия сабагында колдонуунун теориялык, практикалык негиздерин ачыктоо бул проблеманын актуалдуулугун көрсөтөт.

2. 11-13 жаштагы окуучулардын дене тарбия сабактарында элдик кыймылдуу оюндарды атайын каражат катары колдонуу аркылуу, бирдиктүү системага салуу менен аларды колдонуунун жолдору жана шарттары дене бой көрсөткүчтөрүнө тийгизген оң таасирин аныктоо бирден бир жолу болуп эсептелет.

3. Кыргыз элдик кыймылдуу оюндары окуучулардын “Ден Соолук” комплексинин нормаларын, талаптарын ийгиликтүү аткарууга объективдүү өбөлгө түзөт.

Издөнүүчүнүн жеке салымы төмөнкүдөй далилдүү тыянактар менен тастыкталган:

– жалпы билим берүүчү мектептердеги 11-13 жаштагы окуучулардын дене тарбия сабактарында элдик кыймылдуу оюндарды атайын каражат катары колдонуу боюнча көрсөтүлгөн илимий божомолдун, максаттын, милдеттердин жана педагогикалык койгөйдүн негизги жоболорун аныктоо илимий жактан негизделген;

– дене тарбия ишинин практикасын кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын далилдүү жайылтуунун негизинде жалпы билим берүүчү мектептердин орто класстарынын окуучуларынын дене тарбиясын окутуу процессин методикалык жактан камсыздоо теориялык жактан негизделип, билим берүүчү окуу жайларына сунушталган;

– каралып жаткан маселеге тикелей же кыйыр тиешеси бар жалпы педагогикалык жана атайын адабияттар изилденип жана талдоого алынып, анкеталык сурамжылоо жүргүзүлүп, педагогикалык байкоолор өткөрүлгөн;

– дене тарбия сабактарында жана окуучулардын «Ден Соолук» комплексинин талаптарын аткарууга даярдануусунда кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын колдонуу боюнча илимий педагогикалык тажрыйба жүргүзүлгөн жана анын жыйынтыктары алынган;

– окуучуларды дене тарбиялык жактан даярдоонун алдыга коюлган милдеттерин эске алуу менен кыргыз элдик кыймылдуу оюндарынын классификациясы иштелип чыккан.

Изилдөөнүн натыйжалары республикалык жана чет өлкөлүк илимий-практикалык конференцияларда апробацияланган. Диссертациянын материалдары Кыргыз мамлекеттик дене тарбия жана спорт академиясынын, Жалал-Абад мамлекеттик университетинин, Кыргыз-Өзбек университетинин (2008–2015 жж.), Кыргыз мамлекеттик юридикалык академиясы (2014), Казак Республикасынын Абай, Костанай мамлекеттик университеттеринин (2011-2014 жж.) илимий педагогикалык конференцияларында баяндалган жана талкууланган. Диссертациянын негизги мазмуну эл аралык жана республикалык басмалардан 11 макала түрүндө жарыяланган, алар толугу менен диссертациянын мазмунуна дал келет жана ЖАКтын №10 пунктунун талаптарына жооп берет.

А.Ж.Жакиповдун диссертациялык иши авторефераттын мазмунуна дал келет жана анын негизги жоболорун чагылдырат. Диссертация жана автореферат логикалык жактан туура байланышта түзүлгөн.

Диссертациянын мазмунундагы жана авторефератта байкалган айрым мүчүлүштүктөр:

1. Диссертациянын 11-13 жаштагы окуучулардын дене тарбия сабактарында элдик кыймылдуу оюндарды колдонуу дене бой көрсөткүчтөрүнө тийгизген оң таасирин аныктоонун бирден бир жолу болуп эсептелет деген тезиске ылайык элдик кыймылдуу оюндар жөнүндө жазылган адабияттардагы элдик кыймылдуу оюндардын мазмуну толугураак берилсе болмок (2.2. 66-69 бб).

2. Диссертациянын максаты дене тарбия сабактарында кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын пайдалануунун негизинде “Ден Соолук” комплексинин нормаларын жана талаптарын ийгиликтүү аткаруу үчүн 11-13 жаштагы окуучулардын дене тарбиясы жагынан даярдыктарынын деңгээлин жогорулатуу болгондуктан, иштин окуучулардын күндөлүк жашоосундагы практикалык маанилүүлүгүн кененирээк көрсөтсө болмок.

3. Диссертациялык иште кээ бир техникалык жана стилистикалык каталар кездешет (3.3. 95-98 бб).

Жогоруда көрсөтүлгөн мүчүлүштүктөр изилдөөнүн жалпы жыйынтыктарынын теориялык жана практикалык маанисин төмөндөтпөйт.

Жакипов Адилбек Жолдошовичтин “Кыргыз элдик кыймылдуу оюндарын дене тарбия сабактарында колдонуунун жолдорун жана шарттарын аныктоо” аттуу темадагы 13.00.04 – дене тарбиянын теориясы

жана методикасы, спорттук машыгуу, денени чыңдоо жана адаптивдүү дене тарбиясы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясын өз алдынча аткарылган изилдөө катарында кароого болот.

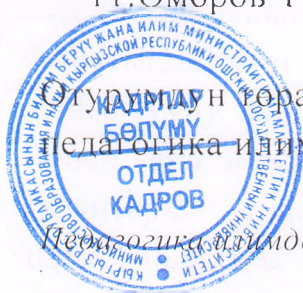
Диссертациялык иш Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндөгү” Жобосунун 10-пунктунун талаптарына толук жооп берет.

Ал эми изденүүчү Жакипов Адилбек Жолдошовичтин 13.00.04 – дене тарбиянын теориясы жана методикасы, спорттук машыгуу, денени чыңдоо жана адаптивдүү дене тарбиясы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп эсептейбиз.

А.Ж. Жакиповдун диссертациялык ишине жазылган жетектөөчү мекеменин пикири Ош мамлекеттик университетинин педагогика, дене тарбиянын жана спорттун теориясы жана методикасы кафедраларынын кеңейтилген жыйынынын отурумунда 2021-жылдын 9-февралда (№7-протокол) талкууланып бекитилди.

Катышкандар:

1. Момуналиев С. – пед.ил.доктору, профессор (13.00.01);
2. Үкүева Ш. – пед.или.доктору, профессор (13.00.01);
3. Колдошов М. – педагогика кафедрасынын башчысы, пед.или.кандидаты, доцент (13.00.01);
4. Муратбаев Б.Б. – пед.ил.кандидаты, доцент (13.00.01);
5. Батыралиев А. – пед.ил.кандидаты, доцент (13.00.02);
6. Тажикова Б.Ш. – пед.ил.кандидаты доцент (13.00.01);
7. Исаев А.И. – пед.ил.кандидаты, доцент (13.00.01);
8. Аблабекова Ж.К.. – пед.ил.кандидаты, доцент (13.00.01);
9. Изамаматов А. – спорттун чебери, улук окутуучу;
10. Раимбердиев Р.А. – улук окутуучу, дене тарбиянын жана спорттун теориясы жана методикасы кафедрасынын башчысы;
11. Оморов Т. – спорттун чебери, эл аралык тренер, доцент;

Турдубаев Г. – башчысы,

педагогика илимдеринин кандидаты, доцент:

Колдошов М.

Педагогика илимдеринин кандидаты, доцент М.Колдошовдун колун тастыктайм

